

2 modulis – 2 skyrius

Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Kultūrinė sveikatos ir ligos samprata apibūdina, kaip kultūra formuoja žmonių požiūrį į sveikatą ir ligą, jų supratimą bei elgesį susirgus. Ji daro įtaką tam, kokie simptomai laikomi reikšmingais, kaip jie aiškinami (pavyzdžiui, siejami su mityba, stresu ar moralinėmis nuostatomis) ir kokie gydymo būdai laikomi tinkamais.

Požiūris į sveikatą ir ligą, taip pat lūkesčiai dėl gydymo įvairiose kultūrose gali labai skirtis. Juos lemia kultūrinė aplinka, tradicinės vertybės, asmeninė patirtis ir socialinė aplinka.

2 modulis – 2 skyrius

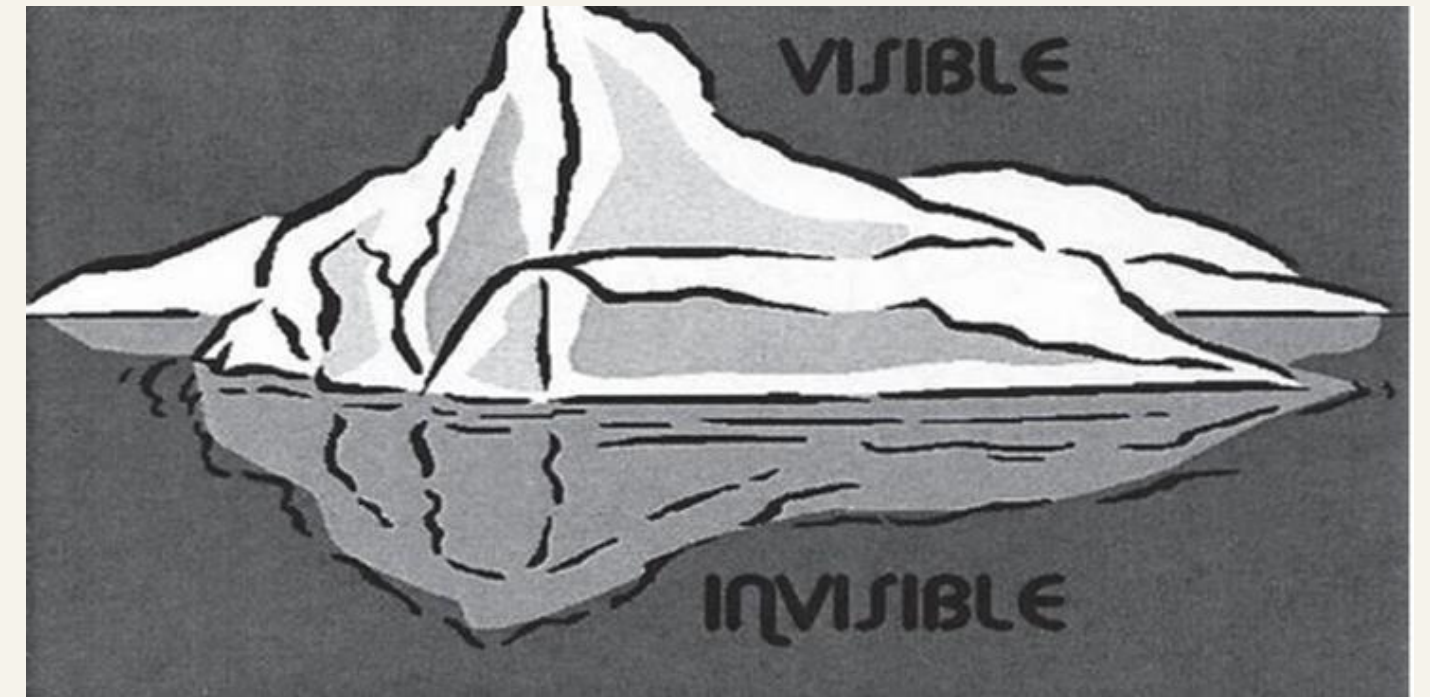
Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Kultūros sąvoką galima paaiškinti pasitelkiant ledkalnio modelį.

Ledkalnio viršūnė yra matoma – tai kultūros dalis, kurią galime tiesiogiai stebėti. Jai priskiriami tokie matomi kultūros elementai kaip muzika, apranga, architektūra, kalba, maistas, gestai, religiniai ritualai, menas ir daugelis kitų.

Didžioji ledkalnio dalis slypi po vandeniu ir yra nematoma. Ji apima vertybes ir normas, religinius įsitikinimus, socialinių santykių taisykles, požiūrį į taisykles ir įstatymus, bendravimo stilių, lyčių vaidmenų sampratą ir daugelį kitų kultūros aspektų.

Būtent šie nematomi kultūros elementai lemia ir formuoja matomąją kultūros dalį. Todėl tik suprasdami už matomų kultūros apraiškų slypinčias vertybes, nuostatas ir kitus kultūrinius mechanizmus galime tinkamai suvokti jų prasmę.

Teksto ir vaizdo šaltinis: Martino Liuterio universitetas Halėje-Vitenberge, Leonardo biuras
[chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.erasmus-praktika.ovgu.de/leonardo_media/Leonardo_Neu/Downloads/Euroskills+VOCAL+VOCALMed/Interkulturelle+Unterschiede+im+medizinischen+Kontext.pdf](https://www.erasmus-praktika.ovgu.de/leonardo_media/Leonardo_Neu/Downloads/Euroskills+VOCAL+VOCALMed/Interkulturelle+Unterschiede+im+medizinischen+Kontext.pdf)

2 modulis – 2 skyrius

21

Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Kultūra:

- lemia, kaip žmonės kalba apie savo simptomus ir kokius simptomus jie įvardija;
- daro didelę įtaką tam, ar žmonės apskritai kreipiasi pagalbos;
- daro įtaką tam, kokios pagalbos jie ieško;
- daro įtaką tam, kokius sunkumų įveikos būdus ir socialinės paramos paslaugas žmonės renkasi;
- lemia, kiek stipriai stigmatizuojami psichikos sveikatos sutrikimai;
- formuoja žmonių požiūrį į savo ligą.

2 modulis – 2 skyrius

22

Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Svarbu!

- Svarbu nepamiršti, kad apibendrinti teiginiai apie tam tikros kultūrinės ar etninės grupės ypatumus gali skatinti **stereotipų formavimąsi ir išankstinį žmonių vertinimą** vien pagal jų kilmę, išvaizdą ar priklausymą tam tikrai grupei.
- Paprastai skirtumai tarp tos pačios grupės žmonių yra didesni nei skirtumai tarp skirtingų gyventojų grupių.

Nuotraukos šaltinis: <https://pixabay.com/de/vectors/warning-aufmerksamkeit-98596/>

2 modulis – 2 skyrius

Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Kultūros taip pat skiriasi tuo, kokią reikšmę žmonės teikia ligai ir kaip jie supranta bei interpretuoja savo ligos ir kančios patirtį (Kleinman, 1988).

Ligos sampratą lemia visuomenėje nusistovėjusios vertybės ir įsitikinimai apie tai:

- ar liga laikoma **tikra**, ar **įsivaizduojama**;
- ar ji siejama su kūnu, psichika, ar abiem;
- ar sergantis sulaukia supratimo ir užuojautos;
- kiek liga yra stigmatizuojama;
- kokios, žmonių manymu, yra jos priežastys;
- kokie žmonės, visuomenės nuomone, yra labiau linkę ja susirgti.

2 modulis – 2 skyrius

Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Kaip kultūra formuoja požiūrį į sveikatą ir ligą?

- **Simptomų suvokimas.** Kultūra daro įtaką tam, kaip žmonės jaučia, suvokia ir interpretuoja ligos simptomus. Pavyzdžiui, skirtingose kultūrose skausmas gali būti patiriamas ir išreiškiamas nevienodai.
- **Ligos priežasčių aiškinimas.** Skirtingose kultūrose ligų priežastys aiškinamos nevienodai. Jos gali būti siejamos ne tik su biologiniais veiksniais, bet ir su moraliniu elgesiu, dvasiniais įsitikinimais ar socialine nelygybe.
- **Elgesys susirgus.** Kultūrinės normos daro įtaką tam, kaip žmonės reaguoja į ligą. Pavyzdžiui, vieni medicininės pagalbos kreipiasi vos pajutę pirmuosius simptomus, o kiti – tik tada, kai jų sveikatos būklė tampa kritinė.

2 modulis – 2 skyrius

Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Kaip kultūra formuoja požiūrį į sveikatą ir ligą?

- **Gydymas ir sveikimas.** Kultūriniai ir religiniai įsitikinimai gali turėti įtakos tam, kokie gydymo būdai laikomi priimtinais. Tai apima požiūrį į mitybą (pvz., religinių mitybos taisyklių laikymąsi), maldos laiką ar pageidavimus dėl gydytojo ar kito sveikatos priežiūros specialisto lyties.
- **Socialinė stigmatizacija.** Kai kuriose kultūrose tam tikros ligos yra stigmatizuojamos, o tai gali turėti neigiamą poveikį sergančiajam ir atgrasyti jį nuo kreipimosi pagalbos ar gydymosi.
- **Artimųjų vaidmuo.** Šeimos ir bendruomenės vaidmuo rūpinantis sergančiuoju įvairiose kultūrose skiriasi, todėl skirtingai suvokiama ir teikiama pagalba ligos metu. Vienose kultūrose tikimasi aktyvaus šeimos palaikymo, o kitose didesnė atsakomybė už sveikimą tenka pačiam žmogui.

2 modulis – 2 skyrius

Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Kultūrinė ligos samprata turi realų poveikį žmonių elgsenai ir priimamiems sprendimams. Ji daro įtaką:

- ar žmogus yra motyvuotas kreiptis gydymo;
- kaip jis reaguoja į savo simptomus ir su jais tvarkosi;
- kokio palaikymo sulaukia iš šeimos ir bendruomenės;
- į ką kreipiasi pagalbos (pvz., psichiatrą, šeimos gydytoją, dvasininką ar tradicinį gydytoją);
- kokiais būdais ir keliais siekia gauti reikalingas paslaugas;
- gydymo veiksmingumui.

Kai sunkiais psichikos sveikatos sutrikimais sergantys žmonės laiku negauna tinkamos pagalbos, pasekmės gali būti labai skaudžios – ilgalaikės kančios, negalia ar net savižudybė.

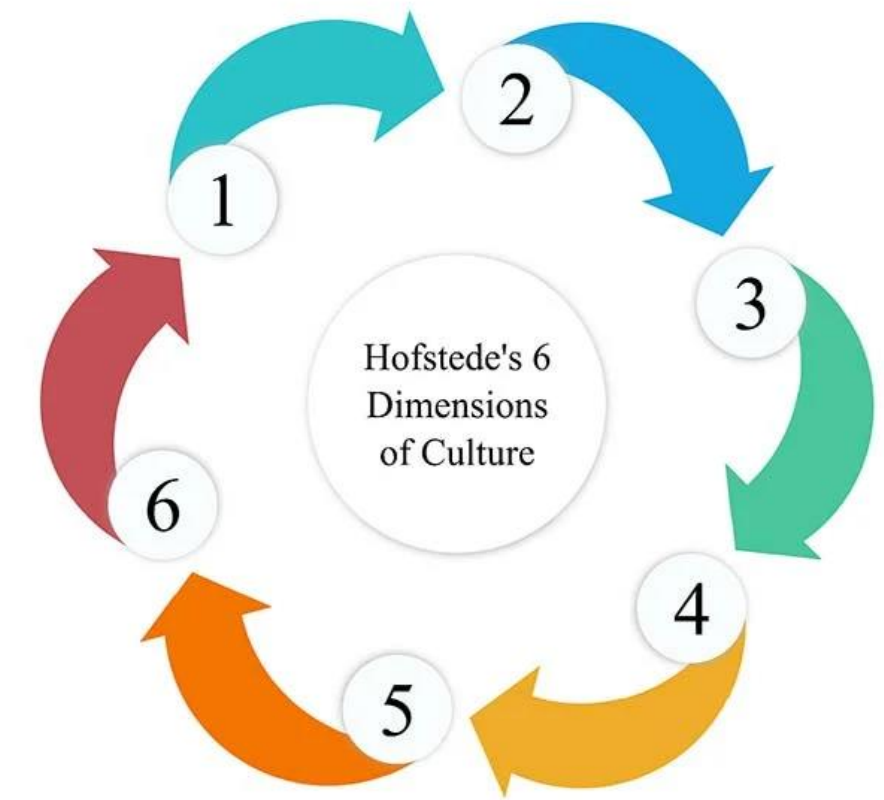
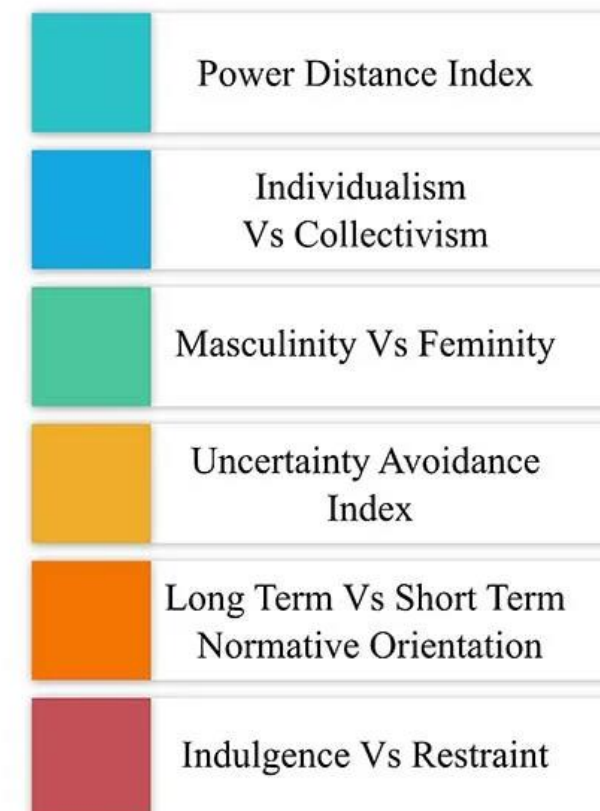
2 modulis – 2 skyrius

Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Žinios apie kultūrinius skirtumus padeda geriau suprasti, kaip kultūra formuoja mūsų elgesį ir bendravimą.

Viena svarbiausių sėkmingos tarpkultūrinės komunikacijos prielaidų – gebėjimas suprasti skirtingus elgesio modelius.

Siekdamas paaiškinti kultūrų skirtumus, Geertas Hofstede sukūrė šešių kultūrinių dimensijų modelį. Šis modelis padeda stebėti, suprasti ir palyginti skirtingas kultūras.

Vaizdo šaltinis:

<https://www.simplypsychology.org/hofstedes-cultural-dimensions-theory.html#:~:text=Masculinity%20vs.%20Femininity,often%20emphasise%20performance%20and%20advancement.>

2 modulis – 2 skyrius

Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Pavyzdys.

Aukšto ir žemo konteksto kultūrinė dimensija medicinos kontekste

- **Žemo konteksto kultūrose** informacija paprastai perteikiama aiškiai ir tiesiogiai.
- **Aukšto konteksto kultūrose** vyrauja netiesioginis bendravimas.
- Norint teisingai suprasti perduodamą žinią, svarbu skaityti „tarp eilučių“ ir atkreipti dėmesį į neverbalią komunikaciją.
- **Aukšto konteksto kultūrų atstovai** savo jausmus ir emocijas, pavyzdžiui, nesaugumo jausmą ar baimę, dažnai išreiškia netiesiogiai, aiškiai neįvardydami situacijos, kuri juos sukėlė.

2 modulis – 2 skyrius

Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Mūsų kultūroje vyrauja požiūris, kad kūnas ir protas veikia atskirai, o liga gali pažeisti vieną organą, nepaveikdama viso organizmo.

Daugelyje kitų kultūrų liga suprantama kaip visą žmogų apimantis pusiausvyros sutrikimas, o ne kaip atskiro organo liga.

Kai kuriose kultūrose tikima, kad ligas sukelia antgamtinės jėgos (pavyzdžiui, bloga akis, demonai ar dvasios) arba kad jos yra bausmė už nuodėmes ar netinkamą žmogaus elgesį. Dėl tokių įsitikinimų žmonėms dažnai būna sunku kalbėti apie savo ligą.

2 modulis – 2 skyrius

Kultūros įtaka sveikatos ir ligos sampratai

Pavyzdys

Ligų apibūdinimas ir saviagnostika.

- Žmonės įvairiose šalyse skirtingai apibūdina savo negalavimus ir juos aiškina.
- Prancūzijoje ir Italijoje žmonės savo negalavimus dažniausiai sieja su kepenimis ar kitais virškinimo sistemos organais.
- Vokiškai kalbančiose šalyse žmonės dažniau skundžiasi širdies ir kraujagyslių sistemos sutrikimais.
- Musulmoniškų ir arabų šalių gyventojai psichologinį stresą dažnai apibūdina kaip galvos skausmą.

2 modulis – 2 skyrius

Kultūrinės sveikatos ir ligos sampratos

Sąmoningumo apie fizinę ir psichinę gerovę ugdymas per užsiėmimus klasėje.

Svarbu!

Mokiniai gali pasakoti apie savo asmenines patirtis, tačiau neturėtų būti verčiami to daryti.

Atpalaiduojanti ir pasitikėjimu grindžiama atmosfera skatina dalyvių bendravimą. Čia pateikiamas pavyzdys, kaip sveikatos temą galima integruoti į pamokas.

Pratimus galite pritaikyti pagal savo aplinkybes.

„Borderless German“: atviros prieigos mokymo programa pradedantiesiems vokiečių kalbos besimokantiems <https://grenzenlos-deutsch.com/sozial/e1/l2/#gsc.tab=0>

<https://pixabay.com/de/illustrations/de-menz-alzheimer-alter-puzzle-595638/>